ואי סלקא דעתיך לא קבלה מיניה לישני ליה[א] כאן כשישראל עומד על גביו כאן כשאין ישראל עומד על גביו אלא לאו ש"מ קבלה מיניה ש"מ ומ"ט גזרו בהו רבנן °כי הא דר"ש בן אלעזר שדריה ר"מ לאתויי חמרא מבי כותאי אשכחיה ההוא סבא א"ל [א] ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה הלך ר"ש בן אלעזר וספר דברים לפני ר"מ וגזר עליהן מאי טעמא אמר רב נחמן בר יצחק דמות יונה מצאו להן בראש הר גריזים שהיו עובדין אותה [א] ור"מ לטעמיה דחייש למיעוטא וגזר רובא אטו מיעוטא ורבן גמליאל ובית דינו נמי כר"מ סבירא להו [ב] פשטיה דקרא במאי כתיב בתלמיד היושב לפני רבו דתני רבי חייא [ב] כי תשב ללחום את מושל בין תבין את אשר לפניך ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה אם יודע תלמיד ברבו שיודע להחזיר לו טעם בין ואם לאו תבין את אשר לפניך ושמת סכין בלועך אם בעל נפש אתה פרוש הימנו רבי יצחק בן יוסף שדריה רבי אבהו לאתויי חמרא מבי כותאי אשכחיה ההוא סבא א"ל לית כאן שומרי תורה הלך רבי יצחק וספר דברים לפני רבי אבהו הלך רבי אבהו וספר דברים לפני רבי אמי ורבי אסי °[א] ולא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורין למאי אי לשחיטה ויין נסך מהתם גזרו בהו רבנן אינהו גזור ולא קבלו מינייהו אתו רבי אמי ורבי אסי גזרו וקבלו מינייהו מאי עובדי כוכבים גמורין אמר ר"נ בר יצחק [ב] לבטל רשות וליתן רשות [ג] וכדתניא [ג] ישראל מומר משמר שבתו בשוק מבטל רשות ונותן רשות[ב] ושאינו משמר שבתו בשוק אינו מבטל רשות ונותן רשות מפני שאמרו [ד] ישראל נותן רשות ומבטל רשות [ה] ובעובד כוכבים עד שישכור כיצד אמר לו רשותי קנויה לך רשותי מבוטלת לך קנה [ו] ואינו צריך לזכות רבי זירא ורב אסי איקלעו לפונדקא דיאי אייתו לקמייהו ביצים המצומקות ביין רבי זירא לא אכל ורב אסי אכל א"ל רבי זירא לרב אסי ולא חייש מר לתערובת דמאי א"ל [ד] לאו אדעתאי א"ר זירא אפשר גזרו על תערובת דמאי ומסתייעא מילתא דרב אסי למיכל איסורא [ה] השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כל שכן °נפק רבי זירא דק ואשכח דתנן[ג] [ו] [ז] הלוקח יין לתת לתוך המוריים או לתוך האלונתית כרשינין לעשות מהן טחינין עדשים לעשות מהן רסיסין חייב משום דמאי ואין צריך לומר משום ודאי והן עצמן מותרין מפני שהן תערובת ולא גזרו על תערובת דמאי[ד] והתניא [ח] הנותן לשכנתו עיסה לאפות וקדירה לבשל [ז] אינו חושש לשאור ותבלין שבה °לא משום שביעית ולא משום [ח] מעשר[ה] ואם אמר לה עשי לי משליכי חושש לשאור ותבלין שבה משום שביעית ומשום מעשר שאני התם [ט] דכיון דקאמר לה עשי לי משליכי כמאן דעריב בידים דמי רפרם אמר שאני שאור [ט] ותבלין דלטעמא עביד [י] וטעמא לא בטיל ולחלופי לא חיישינן והתנן [י] [כ] הנותן לחמותו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל ממנה מפני שחשודה מחלפת[ו] המתקלקל התם כדתניא[ז] טעמא א"ר יהודה [כ] רוצה היא בתקנת בתה ובושה מחתנה

ולעלמא

ואי ס"ד לא קבלה. רבי זירא מרבי יעקב דר"ג לגמרי אסר מאי קשיא ליה: **לישני ליה.** לנפשיה כי אסר ר"ג כשאין ישראל עומד על גביו דלית ליה לפני עור לא תתן מכשול וכי אכל רבי יוחנן כשישראל עומד על גביו: **ושמת סכין בלועך.** פסוק הוא בספר משלי: **אם בעל נפש אתה.** אם אדם כשר אתה כדאמרי' בפסחים (דף מ.) בעל נפש לא ילתות. אדם כשר: **בלועך.** בלחייך כלומר התחזק על יצרך ולא תעשה זאת: **מצאו להן.** אותם[ס] היושבים בהר גריזים ונעשו מומרים לעבודת כוכבים. ואע"ג דרוב כותים לאו מהר גריזים היו רבי מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא ביבמות (דף סא:) קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין דברי ר"מ אמרו לו לר"מ יפה אמרת לא חולצין איש כתיב בפרשה מפני מה לא מיבמין אמר להן קטן שמא ימצא סריס קטנה שמא תמצא איילונית ונמצאו פוגעים בערוה ולא אמרי' רוב קטנים אינם סריסים: **את מושל.** גדול בתורה: **אם יודע ברבו.** שאם ישאלנו ישיב לו[ע] טעם: **בין.** שאל: **ואם לאו תבין את אשר לפניך.** מעצמך ואל תשאל ותביישנו. ושמת סכין בלועך בתריה דהאי קרא כתיב כלומר התחזק עצמך ועצור פיך מלשאול: **אם בעל נפש אתה.** ומתאוה לשאול ולעמוד על העיקר מאי תקנתיה פרוש הימנו: **מהתם גזרו.** ר"מ על היין ורבן גמליאל אחריו על השחיטה: **וקבלו מינייהו.** לא שאלו גדולים הימנו[י] אלא שבדורו של ר"מ לא רצו לקבל עליהם לפרוש מן הכותיים לפי שהיו רגילים בהם ובדורו של רבי אמי היה אפשר להם לפרוש: **לבטל רשות.** אם דר כותי במבוי צריך לשכור את רשותו ואפילו נתן[כ] להם במתנה אינה מבוטלת עד שישכור והיינו כעובד כוכבים וישראל ששכח ולא נתן בערוב עם בני המבוי והוא דר עמהם ואוסר עליהם מבטל להם רשותו ועובד כוכבים עד שישכור ישראל הימנו וטעמא מפרש בהדר את[ל] העובד כוכבי' (דף סט:): **משמר שבתו בשוק.** בפרהסיא ואע"פ שהוא מומר לחללו בצנעה הרי הוא כישראל ואם לא עירב עם שכניו בחצר או במבוי נותן להם רשותו ודיו: **לזכות.** בקנין חליפין: **לפונדקא דיאי.** שם העיר ועמי הארץ היו וחשודין על הדמאי. ומשום דאייתינן לעיל בהמתן של צדיקים כו' נקיט ואתי[מ] להנך שמעתא דמיירי נמי בכי האי גוונא: **מצומקות.** צלויות הרבה לשון מצטמק ויפה לו לשבת (דף לז:): **ביין.** ואח"כ ערבוס וטרפוס ביין ואיכא ביין משום דמאי והכא משום דליתיה בעייניה וע"י תערובת אייתו לקמייהו לא חשו למילתא: **אפשר.** אם איתא דגזרו חכמים על תערובת דמאי מסתייעא מילתא דיגרום עון שלא ישים על לבו דגזרו עליו ויאכל בשוגג: **דק ואשכח.** דלא גזרו: **לתת לתוך המוריים.** דסופו לאוכלו ליין זה על ידי תערובת במוריים וכן לתת לתוך אלונתית פוזיטו"ן שנותן מים ויין ושמן אפרסמון כדאמרינן במסכת עבודה זרה (דף ל.): **טחינין.** מאכל של גריסין[נ] ותבלין מעורבין בו וכן רסיסין מעדשים אע"פ שסוף כל אלו לערב הואיל ובאין לידו של חבר מעם הארץ בעינייהו שלא בתערובת חייב להפריש[ס] דמאי אם ספק הוא כגון שלקחו מעם הארץ. ואין צריך לומר משום ודאי אם אמר לו המוכר לא הפרשתי מהם: **והם עצמם.** הלוקח מעם הארץ את האוכלין עצמן אין צריך להפריש דמאי הואיל ובתערובת בא לידו: **לשכנתו.** אשת עם הארץ: **עיסה לאפות.** ומסר לה שאור: **וקדירה לבשל.** ונתן לה התבלין אינו חושש שמא החליפה ונתנה משלה שאין מתוקן לפי שאין חשודין על הגזל: **עשה לי משליכי.** השאור והתבלין: **חושש.** וצריך להפריש עליהם דמאי ואע"ג דתערובת הוא: **כיון דאמר לה עשי לי משליכי.** הוי כמו שלקחן הימנה קודם תערובתן ואח"כ נרפן[ע] דהא על פיו עשתה ונעשית שלוחו: **וטעמא לא בטיל.** לפי שהוא מתקן הכל והוא עיקר ואפילו לקח קדרה מבושלת מעם הארץ שלא נעשה שלוחו כשעירבן אסור אבל יין במוריים ויין בבלים אינו עיקר: **ולחלופי לא חיישינן.** דקתני אם נתן לה הכל אין חוששין שמא החליפה: **הנותן לחמותו.** עיסתו לאפות: **מפני שחשודה מחלפת המתקלקל.** אם יתקלקל הלחם מחליפתו הלכך מעשר את שהוא נותן לה דאי מיחלפא ליה שלא יהא חבר זה נותן לפניה מכשול: **ואת שהוא נוטל הימנה.** שמא החליפה אלמא מיחלפא: **התם כדקתני טעמא.** דלטובה היא מתכוונת אבל על הגזל כגון לאדם נכרי שאין דעתה להחליף להטיב לו אף להרע אינה חשודה:

ולעלמא

אשכחיה ההוא סבא. י"מ דכל מקום שהוא מזכיר ההוא סבא הוא אליהו ואי אפשר לומר כן בפרק במה מדליקין (שבת דף לג.) בעובדא דרבי שמעון בן יוחאי: **בראש הר גריזים.** במדרש[ל] יש שהיא עבודת כוכבים שהטמין יעקב תחת האלה בהר בשכם (בראשית לה): **אם בעל נפש אתה פרוש הימנו.** דבסיפא דקרא כתיב ואל תתאו למטעמותיו: **אינו חושש לשאור ותבלין שבה לא משום מעשר ולא משום שביעית.** משמע דתבלין חייבין במעשר °ותימה דבפרק בא סימן (נדה נ.) תנן כל שחייב במעשר מטמא טומאת אוכלים ובהעור והרוטב (לקמן דף קיז:) תנן[פ] והקיפה מצטרפין לטמא טומאת אוכלין וקאמר בגמרא [מ] מאי קיפה תבלין אלמא תבלין אין להם טומאת אוכלין אלא על ידי צירוף אע"ג דחייב במעשר ויש לומר דמשום מעשר דקאמר הכא לא קאי אתבלין אלא אשאור ושביעית קאי אף אתבלין דהא במאכל בהמה נמי נוהג שביעית[נ]:

התם

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לקמן יג: פו. יבמות סא: קיט. גיטין ג: ע"ז לד: מ: בכורות יט: מב: נדה לא: מח.], ב) [לקמן קלג. עירובין כג: כתובות קיא: קדושין פ: ערכין ח:], ג) עירובין סט: ע"ז סד:, ד) [ברכות כו. ושם נסמן], ה) [לעיל ה: ושם נסמן], ו) תוספתא פ"א דדמאי הי"ח, ז) נ"ב עי' תוס' כתובות כד. [ד"ה שלי] (שיטמ"ק), ח) [עיין תוס' בכורות ל. ד"ה מעשרות], ט) [ביצה לח:], י) דמאי פ"ג מ"ו גיטין סא: כל הסוגיא, כ) [דמאי שם], ל) בראשית רבה פרשה פא ג, מ) שם דף קכ., נ) שביעית פ"ז מ"א [וע"ע תוס' יומא פא: ד"ה שהפלפלין ותוס' נדה נ. ד"ה כל], ס) לקמן פו., ע) צ"ל פרשת ואתחנן (פרשה ב לג).

◆

גליון הש"ס

גמ' כי הא דרשב"א וכו'. וכ"ה במד"ר פרשת תצא[ע] בשינוי לשון קצת: [מכת"י **גמרא ולא זזו משם עד שעשאום עובדי כוכבים גמורין.** יבמות יז ע"א (איכא דאמרי כי אמריתה קמיה דשמואל א"ל לא זזו משם וכו'): **שם נפק רבי זירא דק ואשכח.** ע' בהר"ש פ"ק דדמאי משנה ג' (ד"ה שמן ערב)]: **שם לא משום שביעית.** עיין כתובות דף כד ע"א תוס' ד"ה שלי חדש ובבכורות דף ל ע"א תוס' ד"ה מתני': [מכת"י **תוס' ד"ה אינו חושש וכו' ותימה דבפרק בא סימן וכו'.** וע' ערובין כח ע"ב תוס' ד"ה ראשונים וכו']:

◆

תורה אור השלם

א) וְשַׂמְתָּ שַׂכִּין בְּלֹעֶךָ אִם בַּעַל נֶפֶשׁ אָתָּה: [משלי כג, ב]

ב) כִּי תֵשֵׁב לִלְחוֹם אֶת מוֹשֵׁל בִּין תָּבִין אֶת אֲשֶׁר לְפָנֶיךָ: [משלי כג, א]

◆

ליקוטי רש"י

בעל נפש. חסיד [ס"א, ירא שמים המרד על נפשו] [פסחים מ.]. **ור"מ.** דלא אזיל בתר רובא [לקמן יא:]. **וגזר רובא אטו מיעוטא.** שגזר על כל כותים משום אותם שמצאו דמות יונה בהר גריזים והשתחוו לה [יבמות קיט.]. **פשטיה דקרא.** לענין פשוטו של מקרא [קידושין פ:]. [המשך בעמוד ב]

◆

הגהות וציונים

א] תיבת "ליה" ליתא בכת"י, ובכמה נוסחאות מכת"י הנוסח לישני **לנפשיה,** וכן הוא ברש"י כת"י דליתא תיבת "ליה" והפסק הנקודה צ"ל אחרי תיבת "לנפשיה": ב] נ"ב בקצת ס"י לא גרסינן "ונותן רשות" (שיטמ"ק), וכן ליתא בעירובין ובע"ז: ג] [צ"ל **דתניא**] (גליון), וכ"ה כהוגן בכת"י: ד] בכמה כת"י נוסף **ולא** והתניא (ולפי"ז תיבות "ולא גזרו על תערובת דמאי" הם המשך לשון הברייתא): ה] נ"ב נ"א בקצת ס"י נוסף **במה דברים אמורים בזמן שאמר** לה עשי לי משלי **אבל אם** אמר לה עשי (שיטמ"ק): ו] בכת"י מפני שחשודה **שמחלפת**: ז] [צ"ל **כדקתני**] (גליון) כ"ה בגיטין וכ"ה בדפו"ר: ח] נ"ב נ"א בס"י מצאו להם, **לאותם** היושבים וכו' (שיטמ"ק): ט] צ"ל ישיב לו **דבר** טעם (שיטמ"ק, כת"י): י] לא שאלו גדולים **מאלו** אלא וכו' (שיטמ"ק, כת"י): כ] ואפילו **ביטלה** להם במתנה (שיטמ"ק, כת"י): ל] בהדר **עם** הנכרי [עירובין סט ע"ב] (כת"י): מ] צ"ל נקיט **ואייתי** להנך שמעתא (שיטמ"ק): נ] נדצ"ל מאכל של **כרשינין** (רש"ש), וכ"ה בכת"י, ובדפוסים הישנים "כרישין", ועי' בהגהות והערות על המהרש"א: ס] צ"ל **משום** דמאי (שיטמ"ק), ונראה שהוא התחלת דיבור חדש: ע] צ"ל ואח"כ **עירבן** (רש"ש, וכ"ה בכת"י): פ] צ"ל **ובפ'** העור והרוטב תנן **העור והרוטב** והקיפה מצטרפין וכו' (תוס' הרא"ש): צ] תיבות "לא היה" נראה טעות ונדצ"ל ומשום הכי **אסור** בשאור (בכת"י הוא משובש): ק] תיבת "וכן" ליתא בכת"י:

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ב מהלכות אבות הטומאה הלכה י טוש"ע יו"ד סי' ב סעיף ח [וברב אלפס בגיטין פ"א דף קמו]:

כג ב טוש"ע א"ח סי' שפה סעיף ב [וברב אלפס שם]:

כד ג מיי' פ"ב מהלכות עירובין הלכה טז סמג עשין מד"ס טוש"ע א"ח סי' שפה סעיף ג:

כה ד מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' שפ סעיף א:

כו ה מיי' שם הל' י וסמג שם טוש"ע א"ח סימן שפב סעיף א [וברב אלפס שם]:

כז ו מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע שם סי' שפ סעיף א:

כח ז מיי' פי"ג מהלכות מעשר הלכה יח:

כט ח ט מיי' שם פי"א הלכה יב:

ל י מיי' שם פי"ג הלכה יח:

לא כ מיי' שם פי"א הלכה יב וע"ש טוש"ע יו"ד סי' קיט סעיף ג:

◆

רבינו גרשום

ואי ס"ד דלא קיבלה. כלומר דישראל עומד על גביו שרי כי תהי ר' זירא כששמע שר' יוחנן ורב אסי אכלו משחיטת כותי **לישני ליה כאן כשישראל עומד על גביו כו'** אמאי תהי לישני לי' מה דאכלו ר' יוחנן ורב אסי כשישראל עומד על גביו ומה דאסר ר"ג כשאין ישראל עומד על גביו: **אלא לאו ש"מ קיבלה מיניה.** ר' זירא מר' יעקב בר אידי דאפילו בשישראל ע"ג אסור: **דמות יונה מצאו בראש הר גריזים.** כלומר בארץ ישראל שהיו עובדין אותה לשום ע"ז. ולמה אמר בראש הר גריזים לפי שבחוצה לארץ לאו חשובה ע"ז אלא מנהג אבותיהם בידיהם ואלו מצאו בא"י ועובדין אותה: **ור' מאיר לטעמיה דחייש למיעוטא.** כלומר ר' מאיר חייש למיעוט לענין תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו רבי מאיר מטהר העיסה ורבנן מטמאין ואמרינן מ"ט דרבי מאיר רוב תינוקות מטפחין ומיעוט אין מטפחין סמוך מיעוטא לחזקה דעיסה זו בחזקת טהרה עומדת ואיתרע לה רובה הכא נמי לענין כותים חיישינן למיעוט וגזר רובה אטו מיעוטא: **ואם לאו תבין את אשר לפניך.** כלומר ראה מורה שלפניך אם תלבין פניו ואם לאו דלא תזוז מיניה והתלבין פניו **ושמת סכין בלועך. ואם בעל נפש אתה.** דדעתך לתלמוד פרוש ממנו לד"א אחר: **אי לשחיטה ויין נסך מהתם גזרו בהו.** כלומר רבן גמליאל ור' מאיר גזרו עליהן: **משמר שבתו בשוק.** כלומר בפני בני אדם משמר שבת בצנעא לא משמר כיון שבפני בני אדם משמר שבת מבטל רשות אם שכח ולא עירב עם בני חצר מע"ש אוסר עליהן עד שיבטל להן רשותו בשבת דדינו לענין ביטול רשות כישראל אבל אם עובד כוכבים דר עמהם בחצר ושכחו ולא שכרו מע"ש אסור בשבת שאין יכולין לשכור מן העובד כוכבים בשבת ובני חצר אין יכולין לטלטל בחצרו עד שישכרו מן העובד כוכבים: **ואין צריך לזכות.** בקנין: **לפונדקא דיאי.** כלומר עמי הארץ היו והיין ספק מעושר ספק אינו מעושר: **ביצים מצומקות.** של עמי הארץ: **ורפרם אמר משום טעמא דעבידי לטעמא וטעמא לא בטיל.** ומשום הכי לא היה[צ] אסור בשאור כו': **ומשום חילוף לא חיישינן ולא והתנן מעשר את שנותן לה ואת שהוא נוטל הימנה.** כלומר את שהוא נותן לה מעשר וכן[ק] כשהוא נוטל הימנה: **מפני שחשודה שמחלפת המתקלקל.** כלומר אם מתקלקל הלחם כלומר שנשרף בתנור היא נוטלת המקולקל ונותנת לו יפה: **התם משום טעמא דקתני דאמ"ר יהודה כו'.** והכא חיישינן אבל לעלמא לא חיישינן כלומר בשאור ותבלין:

ולעלמא

הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ולעלמא לא חיישינן והתנן [א] [א]הנותן לפונדקית שלו מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל הימנה מפני שחשודה מחלפת[א] התם נמי מוריא ואמרה בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא ולחלופי לא חיישינן [ב]והתניא אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ בזמן שהיא טמאה אבל לא בזמן שהיא טהורה רבי שמעון בן אלעזר אומר אף בזמן שהיא טמאה לא תטחון מפני שחבירתה נותנת לה ואוכלת השתא מיגזל גזלה חלופי מיבעיא אמר רב יוסף התם נמי מוריא ואמרה תורא מדישיה קאכיל[ג] העיד רבי יהושע בן זרוז בן חמיו של רבי מאיר לפני רבי על ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן [ד] [ב]והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו חברו עליו אחיו ובית אביו אמרו לו מקום שאבותיך ואבות אבותיך נהגו בו איסור אתה תנהוג בו היתר דרש להן מקרא זה [א] וכתת נחש הנחשת אשר עשה משה כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחושתן [ה]אפשר בא אסא ולא ביערו בא יהושפט ולא ביערו והלא כל עבודה זרה שבעולם אסא ויהושפט ביערום

אלא

ולעלמא. דליכא למימר להטיב מתכוונת: לא חיישינן. שמא תחליף ליטול היפה לעצמה: והתנן הנותן לפונדקית שלו. לתקן לו עיסה וקדירה: מפני שחשודה מחלפת. והא הכא דלאו לטובה הוא דאיש נכרי הוא ובמסכת דמאי תנינן לה ולא קתני המתקלקל אלמא על הגזל חשודה: התם נמי מוריא כו'. התם נמי לטובה היא מתכוונת והא דלא תנא בה המתקלקל משום דאפילו אין מתקלקל נמי אם נטען הלחם קודם שאכלו מחלפת ליה דמוריא הוראה לעצמה לטובה אני מתכוונת בר בי רב ליכול חמימא כו' אבל נותן לשכנתו אין לה לחוש עליו ולא מחלפת לטובה שהרי אין סמוך עליה תמיד כאכסנאי ולהרע נמי לא חשידא אגזל: ולאיחלופי. לגזול לא חיישינן: טוחנת. מסייעת להנהיג את הרחיים כשהיא טוחנת את התבואה של עם הארץ: בזמן. שאשת חבר טמאה דליכא למיחש שמא תשכח ותתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר דכיון דטמאה היא אינה רגילה ליגע במה שהיא עסוקה בו שמא תטמאם וסתמה עומדת מרחוק היא ולא נגעה: אבל לא בזמן שהיא טהורה. דהואיל וסתמה נוגעת חיישינן שמא תשכח ותאכל: שחבירתה נותנת לה ואוכלת. אלמא שחשודה לגנוב משל בעלה ולהאכיל את חבירתה ואשת חבר אע"פ שאינה רגילה לא לאכול גזל ולא לאכול דבר שאינו מעושר חיישינן לשכחה דעביד איניש דמינשי ואכיל מאי דיהבי ליה אבל לתת לאחרים אי לאו דחשודה ורגילה בגזל לא מינשיא: מוריא. היתר לעצמה: תורא מדישה קאכיל. וזו הואיל ומסייעת אותה (זו) לא הוי גזל: העיד רבי יהושע. הא נמי משום אין הקב"ה מביא תקלה על ידי הצדיקים נקט לה: עלה של ירק. ולא עישר: והתיר רבי. על פי עדות זו: את בית שאן כולה. לאכול ירק שלה ופירות האילן בטבלן קס"ד קסבר רבי מאיר לאו מארץ ישראל היא ומעשר דגן בחוצה לארץ הוא נוהג מדרבנן הואיל ובארץ דאורייתא אבל מעשר ירק דבארץ גופיה דרבנן לא גזור מידי בחוצה לארץ דאי מא"י היא אע"ג דרבי מאיר ורבי אחר סוברין הוו הא קיימא לן[ז] מעשר דגן [ב] דאורייתא וירק דרבנן דקדושה אחרונה דעזרא קדשה אף לעתיד לבא[ח] כדקתני התיר רבי את בית שאן[ג] מכלל דשאר מקומות נוהג בהן: וכתת נחש הנחשת. בחזקיהו מלך יהודה כתיב:

מקום

התם נמי מוריא ואמרה בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא. פירש בקונטרס מורה הוראת היתר לעצמה לטובה אני מתכוונת בר בי רב ליכול חמימא בניחותא ואין הלשון משמע כן דמוריא משמע שמורה לעצמה היתר לעכב משלו כמו מוריא ואמרה תורא מדישיה קאכיל ועוד תנן במתניתין[ד] מעשר את שהוא נותן לה ואת שהוא נוטל הימנה מפני שחשודה שמחלפת רבי יוסי אומר אין אנו אחראין לרמאים ומפרש רבינו מנחם דבתמיה קאמר בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא ואני טרחתי בשבילו אבל גבי שכנתו אין לחוש לחילוף אע"פ שטורחת בשבילו דדרך שכנים שטורחים זה בשביל זה:

אשת חבר טוחנת עם אשת עם הארץ. פי' בקונטרס טוחנת תבואה של עם הארץ בזמן שהיא טמאה אשת חבר דליכא למיחש שמא תשכח ותתן לתוך פיה דבר שאינו מעושר דכיון דטמאה היא אינה נוגעת ומסתמא עומדת מרחוק וקשה דהך משנה[ה] מתניא במסכת טהרות (פ"ז) ולפי' הקונטרס הוה ליה למיתני במסכת דמאי ועוד קשה דפי' דחברתה נותנת לה ואוכלת אלמא חשודה לגנוב משל בעלה דאין זה גזלה דאין הבעל מקפיד בדבר מועט כדתנן[ו] בהגוזל בתרא (ב"ק דף קיט.) מקבלין מן הנשים דבר מועט לצדקה וגם זה דוחק מאד שמחלק בין אשת חבר לאשת עם הארץ דעביד איניש דמינשי ואכיל מה דיהבי ליה אבל לתת לאחרים אי לאו דרגילה בגזל לא מינשיא ועוד היאך טוחנת עמה אשת חבר הרי היא מסייעת (א) עוברי עבירה ובסוף הניזקין (גיטין דף סא.) מוכח דאסור לרבא דמפרש מתניתין דמשאלת אשת חבר לאשת עם הארץ נפה וכברה ובוררת וטוחנת עמה בעם הארץ דרבי מאיר וטומאה וטהרה דרבנן אבל בסתם עם הארץ לא כי היכי דלא תטחון עם חברתה החשודה על השביעית ולאביי דאמר רוב עמי הארץ מעשרין הן שרי לסייעה בכל ענין והכא הא אסרינן בזמן שהיא טהורה וליכא לאוקומי ההיא בזמן שהיא טמאה ודלא כרבי שמעון בן אלעזר דהא בהדיא קתני בוררת ובוררת נוגעת היא ומפרש ר"ח וכן ר"ת שבתבואה של חבר איירי בזמן שהיא טמאה בזמן שאשת עם הארץ מחזקת עצמה כטמאה שאז היא נזהרת מליגע בתבואה אבל לא בזמן שמחזקת עצמה כטהורה דאז אין נזהרת מליגע בתבואה ומטמאה לה רבי שמעון בן אלעזר אומר אף בזמן שמחזקת עצמה בחזקת טמאה לא תטחון מפני שחברתה אשת עם הארץ אחר שסבורה להיות טהורה נותנת לה ואוכלת ובתוספתא דטהרות פ"ח קתני אע"פ שאינה אוכלת נותנת לאחרים ואוכלים והשתא פריך שפיר השתא מגזל גזלה תבואה של אשת חבר חילופי מיבעיא:

והתיר רבי את בית שאן כולה על ידו. משמע דאין מעשר נוהג בחוצה לארץ וכן משמע בע"ז בפ' רבי ישמעאל (דף נח:) דקאמר ריש לקיש איקלע לבצרה חזינהו דאכלי פירי דלא עשרו[ז] אסר להו אתא לקמיה דרבי יוחנן א"ל אדמקטורך עלך זיל הדר דבצרה לאו היינו בצר דבצרה בחוצה לארץ היא ואינה חייבת במעשר ותימה דבפרק עד כמה (בכורות כז.) מוכח כולה שמעתתא דתרומה נוהגת בחוצה לארץ ואין לומר כדפי' הכא בקונטרס דדוקא תרומת דגן תירוש ויצהר דהוי בארץ דאורייתא בחוצה לארץ הוי מדרבנן אבל בשאר פירות לא דהא בפ"ק דבילה (דף יב:) גבי אושפיזכניה דרבה בר בר חנה הוה ליה איסורייתא דחרדלא משמע הסוגיא דחייב במעשר ובריש כילד מברכין (ברכות לו.) רבי אליעזר אומר צלף מתעשר התמרות והקפריסין רבי עקיבא אומר אין מתעשרין אלא האביונות בלבד ואמר רב יהודה צלף ערלה בחוצה לארץ זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין ופריך ולימא הלכה כרבי עקיבא ומשני ה"א אפילו בארץ קא משמע לן בחוצה לארץ ולימא כל המיקל בארץ הלכה כמותו בחוצה לארץ אי אמר הכי ה"א הני מילי מעשר ירק וצלף דבארץ גופה דרבנן אבל ערלה דבארץ דאורייתא לא משמע בהדיא דמעשר ירק וצלף נוהג בחוצה לארץ ואומר ר"ת דהכא ובפרק רבי ישמעאל (ע"ז דף נח:) איירי בדמאי דאינו נוהג בחוצה לארץ כדתנן במסכת דמאי (פ"א מ"ג) מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי אבל ודאי טבל חייב בכל מקום [ט] וכן משמע דמיירי הכא בדמאי מדפריך לקמן ודילמא רבי מאיר נתן עיניו בצד זה ואכל בצד אחר דלא שרי אלא בדמאי וקשה מירושלמי דפרק ג' דדמאי[ח] [דאמר] רבן שמעון בן גמליאל שלח לי רבי יוסי ברבי אתרוג ואמר לי זה בא לידי מקסרין ולמדתי ממנו שלשה דברים שהוא ודאי ושהוא טמא ושלא בא לידו אחר שהוא ודאי שפירות קסרין ודאי ושהוא טמא שמרבילין עליו מים פי' והוכשר ולא בא לידו אחר שאילו בא לידו אחר היה מעשר ממנו על זה ואם תאמר ודילמא עישר והולך להודיעו משום הכשר ויש לומר דאם לא היה אלא דבר אחד היה רבי יוסי מודיעו בפירוש ופריך וליעשר ממנו עליו ומשני אין דרך בני אדם ששולחין לחביריהן דברים חסרים ופריך ולאו מתניתין היא רבי יוסי מתיר בודאי ובלבד שיודיעו משנה היא באותו פרק[ט] שר' יוסי מתיר לשלוח לחבירו ודאי טבל ובלבד שיודיעו שאינו מעושר ושמא היה ביד רבי יוסי אחר ומה שלא עישר לפי שהודיעו שעל כן היה אומר זה בא לידי מקסרין ומשני אע"ג דפליג אדרבנן לא הוה עבד עובדא כוותיה ופריך ולאו מפירות המותרין בקסרין הם דרבי התיר קסרין והתיר בית שאן ומשני רשב"ג קודם רבי הוה משמע דלאחר שהותר היה פטור אפילו ודאי דההוא אתרוג ודאי הוה [י] וצ"ל ולאו מפירות המותרין בקסרין[ח] דהתם בירושלמי בפרק ב' דדמאי[כ] אמרינן אלו המינין האסורין בבית שאן ואלו המינין האסורים בקסרין פי' משום דמאי משום דאלו מינין היו רגילין באלו המקומות לבא מא"י והידועין שלא באו מארץ ישראל פטורין משום דמאי וחייבין משום ודאי כפי' ר"ת ופריך והלא אתרוג מפירות המותרין שאין מביאין אותן מא"י אלא בקסרין עצמה גדל ומודו רבנן דמותר לשלוח ודאי בחוצה לארץ בהודעה ולא נחלקו אלא בטבל בא"י וא"כ מנא לן שלא בא ליד רבי יוסי אחר היה בידו אחר ואפילו היה יכול לשלוח ודאי טבל בהודעה בחוצה לארץ אפילו לרבנן ומשני דעדיין לא הותרה קסרין בימי רבי יוסי והיו מחזיקין אותה בחזקת א"י ומיהו במקום אחר מלא ר"י בירושלמי במסכת חלה פ' שתי

נשים

עין משפט נר מצוה

לב א מיי' פי"א מהלכות מעשר הלכה יב:

לג ב מיי' פ"א מהלכות תרומות הלכה ה:

רבינו גרשום

ולעלמא לא חיישינן והתנן הנותן לפונדקית. כלומר אכסנית **מעשר את שהוא כו' מפני שחשודה שמתחלפת המתקלקל.** כלומר מחלפת טוב ונותנת לו רע: **התם** בפונדקית דהיא אומרת **בר בי רב ליכול חמימא ואנא איכול קרירא.** ומשום הכי חיישינן. ואי פרכינן (לו) למה מי שנותן לשכינתו לא חיישינן לחלופי ולפונדקי' חיישינן לחלופי והכי תרצינן אכסניא כאן היום ולמחר הולך לדרכו: **אשת חבר טוחנת עם אשת ע"ה וכו'.** למה בזמן שהיא טמאה ולא בזמן שהיא טהורה שבזמן שהיא טמאה רגילה עם בעלה שאינה נוגעת בשום דבר ועכשיו כשהיא טמא' לא תגע בשום דבר לא תאכל (על הכל) מכל אשר לה מאשת ע"ה ולא חיישינן שמא תקח מן החטים או מן הקמח שלה ותתן לתוך פיה ואוכלת דבר שהוא דמאי אבל כשהיא טהורה לא תיטחן עמה שמא תקח ותתן לתוך פיה דמאי: **ר' אלעזר אומר אף בזמן שהיא טמאה כו' השתא מגזל גזלה.** כלומר לבעלה דאמרינן חברתה נותנת לה ואוכלת וגוזלת לבעלה **חלופי מיבעיא** שתחלף לאחרים טוב ברע: **אמר רב יוסף.** לאו חשוב גזל הוא מה שהיא נותנת לאשת חבר שטוחנת עמה **דמוריא ואמרה תורא מדישה קא אכיל.** והא איתתא נמי דטוחנת עמי בדין הוא שאתן לה ועדיין לחלופי לעלמא לא חיישינן (אלא) [והלכך] הכא בשאור וכו' לא חיישינן: **בן זירוז** גרסינן. **שאכל עלה של ירק בבית שאן.** כלומר בלא מעשר אכל: **והתיר ר' את בית שאן על ידו.** של ר' מאיר כלומר דכיון דאכל ר' מאיר בלא מעשר ודאי לא מארץ ישראל (א) בית שאן: **נהגו בו איסור.** כלומר שמעולם לא אכלו בבית שאן בלא מעשר: **דרש להו מקרא הזה.** כלומר ר' דנהג בו היתר: (וחזקיהו הוה) **והוא כיתת נחש הנחשת** (ב) אלא

חשק שלמה על רבינו גרשום

(א) נראה דצריך לגיין אמרו לו מקום שאבותיך וכו' בית שאן וכו'. (ב) צ"ל בחזקיה כתיב: אלא וכו'.

הגהות וציונים

א] צ"ל מפני שחשודה **ומחלפת** (שיטמ"ק), ובמשנה שם שחשודה "לחלוף", ובהעתקת התוס' "שמחלפת": **ב]** צ"ל הא קי"ל מעשר דגן **בזמן הזה** דאורייתא (שיטמ"ק) וכ"ה בכת"י: **ג]** צ"ל את בית שאן **כולה** (שיטמ"ק): **ד]** נדצ"ל ועוד תנן **באותה משנה** מעשר וכו' (ע"פ לשון תוס' הרא"ש וכת"י): **ה]** לא מצאתי זו בשום משנה רק בתוספתא פ"ח דטהרות ה"ג מצאתי בנוסחא אחרת ועיין ר"ש פ"ז דטהרות מ"ד (גליון), וצ"ל וקשה דהך **תוספתא** מתניא במס' טהרות [פ"ח] (מהר"ב רנשבורג), ועי' רש"ש: **ו]** [צ"ל **כדתניא**] (גליון), וכ"ה בכת"י: **ז]** צ"ל פירי דלא **מעשרן ואסר** להו (שיטמ"ק, כת"י): **ח]** בכת"י **ונראה לפרש** (במקום "וצ"ל" וכ"ה בכל הדפו"י) ולאו מפירות המותרין בקסרין **פירוש משום דמאי** דהתם בירושלמי וכו' (ועי' מהר"ם ומהרש"א) ועי' מהדורא בתרא:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) דמאי פ"ג משנה ה, ב) (טהרות פרק ז) [תוספתא דטהרות פ"ח ה"ג בנוסחא אחרינא], ג) [עד כאן הכל בגיטין סא:-סב. ע"ש], ד) [עיין תוספות פסחים נא. ד"ה אי אתה ותוס' מגילה ה: ד"ה דברים], ה) [שבת טו:], ו) יומא פג:, ז) יבמות פב:, ח) הלכה ג, ט) פ"ג מ"ג, י) עי' ר"ש פ"א דמסכת דמאי מ"ג, כ) הלכה א, ל) לכאורה צ"ל תוד"ה במחשבה.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אשת וכו' מסייעת ידי עוברי:

גליון הש"ס

[מכת"י תוס' ד"ה והתיר וכו' וכן משמע דמיירי הכא בדמאי וכו'. [ע' תוס'] בכורות דף נט ע"א ד"ה אף תרומת מעשר[ל] וכו']:

תורה אור השלם

א) הוּא הֵסִיר אֶת הַבָּמוֹת וְשִׁבַּר אֶת הַמַּצֵּבֹת וְכָרַת אֶת הָאֲשֵׁרָה וְכִתַּת נְחַשׁ הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה כִּי עַד הַיָּמִים הָהֵמָּה הָיוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַטְּרִים לוֹ וַיִּקְרָא לוֹ נְחֻשְׁתָּן: [מלכים ב' יח, ד]

ליקוטי רש"י

[שייך לע"א]

שיודע להחזיר לו טעם. שיחזיר לו תשובה על כל דבר שישאלהו. **בין.** ידקדק וישאל שמועתו ואם לאו ישתוק [משלי כג, ב]. **לבטל רשות וליתן רשות.** שאינו יכול ליתן רשותו לישראל אא"כ שכר ממנו מערב שבת. **מבטל רשות ונותן רשות.** אם היה פתח ביתו פתוח לחצר שישראל דרין בה ושכח ולא עירב עמהן מבטל להם את רשותו של חצר ואם לא ביטל אסור להוציא מבתיהם לחצר דהוה להו א' מוליכין מרשות המיוחדת לכל אחד לרשות שיש לזה חלק בה וחכמים גזרו שלא להוציא מרשותו לרשות חבירו [ע"ז סד:]. **כיצד.** לישראל קאי [עירובין סט:]. ישראל הנותן רשות אומר רשותי קנויה לך וזה נוטלה ממנו ומוליכו לחצר [ע"ז שם]. **רשותי קנויה לך.** או רשותי מבוטלת לך [עירובין שם]. **קנה.** הנוטל באמירה בעלמא בלא מתן מעות [ע"ז שם]. **לזכות.** בקנין סודר [עירובין שם]. על ידי קנין [ע"ז שם]. **לפונדקא.** מקום שעוברים ושבים לנים לילה אחד ושנים [ב"מ כו.]. **לאו אדעתאי.** לא נתתי לבי [ברכות כו.]. שוגג הייתי [מנחות לה:]. **מוריים.** (שמן) [שומן] של דגים [ע"ז כט:]. **הנותן לחמותו.** עיסה לתקנה לו והוא חבר והיא אשת עם הארץ והטבילה לכך. **מפני שחשודה מחלפת המתקלקל.** ונותנת לו היפה שלה הלכך מעשר את שהוא נותן לה שאם תחליפנו נמצא מאכילה שאינו מעושר ואת שהוא נוטל הימנה שאם החליפתו נמצא אוכל שאינו מעושר. **רוצה היא כו'.** ולא לרעה היא מחלפת [גיטין סא:]. [ע"כ שייך לעמוד א]

לפונדקית. תלמיד היושב לפני רבו ונתאכסן אצל עם הארץ פונדקית אופה לו את עיסתו. **שחשודה מחלפת.** לא גרסינן הכא המתקלקל. **התם נמי.** לטובה היא מתכוונת ומוריא לעצמה הוראת מלוה בחלוף זה. **בר בי רב כו'.** חמימא וקרירא לאחר ב' ימים או ג' היא מחלפה. **בזמן שהיא טמאה.** אשת חבר דכיון דבימי טומאה אינה רגילה ליגע בטהרות לא חיישינן שמא תטול ותתן לתוך פיה [גיטין סא:]. **מוריא.** מורה הוראת היתר לעצמה [שם סב.]. **ויקרא לו נחושתן.** לשון בזיון כלומר מה צורך בזה אינו אלא נחש נחושת [מ"ב יח, ד].